

Innhald

Føreord	5
Innleiing	17
Innhald	19
Kapittel 1	
Barnehagebarns opplevninger av nærmiljøet gjennom bruk av kart	25
<i>Steinar Øvreås</i>	
Barn, kart og barnehagen	26
Hva er et kart?	26
Barns kognitive forståelse av kart	27
Kart i en pedagogisk praksis	29
Metodisk tilnærming til kartaktiviteter i barnehagen	31
Kart som ressurs for å oppdage detaljer i nærmiljøet	32
Kart som ressurs til å skape samtaler om nærmiljøet	36
Prosessarbeid rundt kart og nærmiljøet	37
Veien videre	39

Kapittel 2**Fjæra som arena for lek og læring** . . . . . 41*Mari Sandbakken*

Innledning	41
Fjordbyen Oslo – en blågrønn by?	43
Barnehagen ved fjorden	44
Morgen ved Oslofjorden	46
Fjæra som et levende system, kunnskap om biologisk mangfold . . .	48
Kroppslig mestring og sansemessig åpenhet	51
Fjæra som kilde til estetiske opplevelser	52
Planlegging av turer i fjæra, sikkerhet, trygghet og mestring	53
Konklusjon	55

Kapittel 3**Vannkompetanse i barnehagen** . . . . . 57*Trine Thoresen*

Svømmeopplæring og vanntilvenning i barnehagen	
– hvorfor tidlig start?	57
Svømmedyktighet, vannkompetanse, drukning og små barn	
– hva vet vi?	59
Barnehagens vannmiljøer i Oslo	63
Sikkerhet i, på og ved vann	64
Forslag til hvordan økt vannkompetanse kan utvikles i vannmiljøer	
i en barnehagekontekst	65
Oppsummering	68

Kapittel 4**Dyr i byen** . . . . . 71*Barns muligheter til å oppleve dyr og dyreliv i byen**Mari Sandbakken, Unni Vik og Synnøve Smebye Botnen*

Introduksjon	71
Biologisk mangfold – vårt livsgrunnlag	72
Urban økologi	73

Dyrs tilpasninger til urbane miljøer	74
Insekter	75
Fugler	76
Pattedyr	80
Didaktisk arbeid med barn og bynatur	80

Kapittel 5

Arter som kan skape tilhørslse til natur på barnehagen sitt

uteområde	85

Unni Vik, Synnøve Smebye Botnen og Mari Sandbakken

Minkande natur i byar og tettstadar	86
Uteområde under press	87
Svidande stornesler og duftande hegg – tydinga av sanseerfaring i naturmøter hos barn	87
Manglande fokus på norske artar og sanseerfaringar på utearealet i barnehagar	89
Datainnsamling	90
Moglegheitene stadeigne artar tilbyr og potensielle naturerfaringar i barnehagen	91
Vegetasjon	92
Tre og buskar	92
Urter og bregnar	92
Sansar	93
Smak	93
Lukt	93
Kjensle	96
Lyd	96
Syn	96
Konklusjon	97
Sanseerfaringar over tid – potensialet for stadeigne planter i naturtilhørslse	97

Kapittel 6**Bevegelsesglede og naturfaglig utforskning i sentrumsbarnehager –
et mulig oppdrag? . . . . . 99***Karen Marie Eid Kaarby og Cato Tandberg*

Sammendrag	99
Fagdidaktikk i natur, helse og bevegelse	99
Barns relasjon til miljøet	101
Bevegelse på utelekeplassen	102
Oppleve, utforske og få kunnskap om natur på utelekeplassen	102
Beskrivelse av tre utvalgte bybarnehagers uterom	103
Flata barnehage	104
Knausen barnehage	106
Bakgården barnehage	110
Fysisk aktivitet og naturfaglig undring og utforskning i bybarnehagene	113
Soner, rominndeling og forbindelser mellom rommene	114
Utnyttelse og ivaretaking av naturkvaliteter og naturfaglig utforskning	115
Varierte muligheter for fysisk aktivitet og bevegelsesutvikling tilpasset barnas alder	116
Avsluttende kommentarer	118

Kapittel 7**Flere tilnærminger til utdanning for bærekraftig utvikling
i en mangfoldig by . . . . . 119***Anne Kristine Byhring og Bushra Fatima Syed*

Teoretiske perspektiver	121
Rammeplanen for barnehagen – mangfold	121
Andregjøring	122
Natur, natursyn og den nordiske barnehagetradisjonen	124
Metode	126
Rammeplanen – bærekraftig utvikling og mangfold i fagområdene	127
Repetisjon, meningsgjentakelse og gjennomslag	128

Drøfting	130
Flere tilnærminger i undervisningspraksis	130
Sammenhengen mellom bærekraft og mangfold	131
Oppsummering	132

Kapittel 8

Skapingsmiljøer i by og bynære strøk .....

Meningsforhandling og endringsmuligheter i statiske eller dynamiske bybarnehager

Bente Fønnebø

Teoretiske perspektiver – et steds potensial	134
Å bryte med disneyfisering – standardisering, romantisering og sosial renovasjon	137
Mot til å endre og å styrke personalets endringskompetanse	139
Modell for meningsforhandling	139
Å næres av andres forståelse	142
Arts-based research og stedet som del av kritisk-estetisk erfaringspedagogikk	143
Relasjonell materialisme – å formgi og bli formgitt av form, farge og sanseerfaringer	144
Metode for stedsdynamikk	147
Metode for stedsdynamikk forklart med eksempel fra praksis	149
Diskusjon	151
Konklusjon	152

Kapittel 9

Engasjement for matfaglig arbeid hos pedagogisk ledelse

i mangfoldige bybarnehager .....

Bushra Fatima Syed og Elly Herikstad Tuset

Mat i mangfoldige bybarnehager	155
Matkultur – mat i endring	156
Pedagogisk ledelse og tilnærminger til matfaglig arbeid	156
Personalets matfaglige kompetanse som ressurs	157

Barn trenger muligheter for å utforske og like varierte smaker	158
Intervjuene	159
Barnehagene	160
Pedagogisk ledelse og tilnærming til matfaglig arbeid	161
Personalets tilnærminger til barns utforskende møter med nye smaker	164
Drøfting	165
Pedagogisk ledelse og tilnærminger til matfaglig arbeid	165
Matkulturer og personalets matfaglige kompetanse som ressurs	167
Ressursorientert tilnærming – noen begrensninger?	168
Personalets tilnærminger for å gi barn utforskende møter med nye smaker	168
Oppsummering – og veien videre	169

Kapittel 10

Naturfaglig danning i barns møter med planter og

forhistoriske dyr i Botanisk hage 171

Emilie Foyn-Bruun og Kari Anne Jørgensen-Vittersø

Innledning	171
Botanisk hage og Naturhistorisk museum	172
Å se det levende grønne, verdien av planter	173
Barnehager og naturfaglig forståelse	174
Naturfaglig danning går utover det å formidle kunnskap	175
Et møte med barn under appelsintreet og inn i jungelen, øyeblikkenes muligheter?	176
Treet og fotsporene – en vei mot å se planter og kategorialdanning . . .	178
Naturfaglig dannelse kommer ikke av seg selv	181

Kapittel 11

Broer og naturfaglige samtaler 183

Cato Tandberg, Anne Kristine Byhring og Mari Sandbakken

Introduksjon	183
Naturvitenskap og teknologi	183

Naturfag og teknologi i barnehagen	184
Byrommet	186
Stedet og lokalitetene	187
By, natur og teknologi	188
Naturfagsamtaler	188
Samtaletrekk som holder fagsamtalen i gang	189
Observasjon, logikk og argumentasjon	190
Samtaler om natur, naturfenomen og teknologi i barnehagens nærlandskap	191
Hva, hvordan og hvorfor?	192
Broer i byen	193
Avslutning	200

Kapittel 12

Verdensrommet og stjernebilder i barnehagen .....

Asbjørn Magnar Hov og Guri Langholm

Sommerbarn – vinterbarn	202
Prosjektarbeid med verdensrommet	203
Et didaktisk utgangspunkt	204
Kjernen i naturfagdidaktikk i barnehagen	205
Jordkloden, verdensrommet og barns oppfatninger	206
Verdensrompedagogikk for barnehagen?	207
Årstider – en kulturell og naturvitenskaplig tilnærming	207
Samenes åtte årstider	208
Samenes åtte årstider	209
Å forstå verdensrommet sett fra byen	210
Hvordan forklare natt og dag?	211
Årstider og jordas bane rundt sola	212
Hvor er stjernene om dagen?	214
Stjerner	214
Måneobservasjoner	216
Avslutning	216

Kapittel 13

På spor etter drabantbyens steder for barns lek og bevegelse	219
<i>Kari Anne Jørgensen-Vittersø og Karen Marie Eid Kaarby</i>	
Drabantbyene som oppvekstområder	220
Helsefremmende praksis i Groruddalen – et av	
Oslos drabantbyområder	221
Drabantbyens landskap og steder for små barn i bevegelse	222
Forskning på barnehagebarn og variasjon i fysisk aktivitet	224
Bevegelsesglede og bevegelsesutvikling	225
Fokusgruppeintervjuer som kunnskapsbyggende metode	225
Betydningsfulle steder på et geografisk kart	226
Lekesteder i nærmiljøet	228
Gressletta, Lilleskogen og Ballbingen	229
Årvollia	230
Bekkedalen	230
Parsellhagen	232
Bjerkedalen	233
Graner'n	234
Klatretrær og tilrettelagte klatresteder	235
Veien inn og steder i skogen	238
Stedene i skogen	239
Drabantbyens steder som bidrar til å fremme bevegelse	
for barnehagebarn	242
Lekesteder tilrettelagt av voksne for barn	242
Lekesteder tilrettelagt for annen aktivitet	242
Steder uten spesiell tilrettelegging for barns lek	243
Hvilke affordances og kvaliteter ved steder i drabantbyens nærmiljø	
er viktig for å fremme fysisk aktivitet for alle barna?	243
Nærmiljøets steder er viktige for å fremme fysisk lek og bevegelse	244

Kapittel 14

Barnehagens friluftsliv i storbyen 247

Henrik Neegaard

Hva er natur i en storbykontekst? 248

Hva er friluftsliv i en barnehagekontekst? 250

Friluftsliv og dannelse 252

Friluftslivets didaktikk i barnehagen 253

Hvor kan vi drive friluftsliv i Oslo? 256

    Gode natursteder i Oslo 256

Oppsummerende kommentarer 259

Kapittel 15

Cizáš bybarnehage – rom og steder i bynære strøk og naturområder . . 261

Bushra Fatima Syed og Máre Helander

«Et møte» 261

Innledning 262

Postkoloniale perspektiver 263

    Cizáš, spurven, er en samisk bybarnehage 264

Samenes tilnærming til natur som kultur 264

    Áhkku og fortellinger om fuglene 265

    Tradisjonsleker 265

    Etisk forståelse av natur er et viktig narrativ 265

    Natur og nyttevekster knyttet til samisk tradisjon 267

Tradisjoner og aktiviteter knyttet til det samiske årstidshjulet 267

Stedstillknytning 270

    Goahti – den samiske gammen i Oslo 270

    Låvvu i Tøyenparken 271

    Ulsrudvannet og Alnaelva 275

    Samisk barnehage, en viktig spurv i byen 278

Litteratur	279
Nettressursar	308
Om forfattarane	309
Stikkordregister	311